

Установа адукацыі

“Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

Факультэт інфармацыйна-дакументных камунікацый
Кафедра гісторыі Беларусі і музейзнаўства

УЗГОДНЕНА

Загадчык кафедры

_____ Д.В.Герасіме́нак

” _____ 2020 г.

УЗГОДНЕНА

Дэкан факультэта

_____ Ю.М. Галкоўская

” _____ 2020 г.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНЫ КОМПЛЕКС
ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ

ГІСТАРЫЧНАЕ КРАЯЗНАЎСТВА

па спецыяльнасці 1-23 01 12 “Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай
спадчыны” (па напрамках)

Складальнік: дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і музейзнаўства, кандыдат
гістарычных навук, дацэнт А.А. Трусаў

Разгледжана і зацверджана
на пасяджэнні Савета ўніверсітэта 17.11.2020
пракакол № 2

Мінск 2020

Складальнік:

Трусаў А.А., дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і музеязнаўства УА “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

Рэцэнзенты:

В.Ф. Голубеў, доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык Цэнтра спецыяльных гістарычных навук і антрапалогіі Інстытута Гісторыі НАН Беларусі;

А.М. Кушнярэвіч, кандыдат гістарычных навук, доктар мастацтвазнаўства, прафесар кафедры культуралогіі БДУКіМ.

Разгледжаны і рэкамендаваны да зацвярджэння:

*Кафедрай гісторыі Беларусі і музеязнаўства
(пратакол ад 09.10 2020 г. №4);*

*Саветам факультэта інфармацыйна-дакументных камунікацый
(пратакол ад 2020 г. №);*

Змест

1. ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА	4
2. ТЭАРЫТЫЧНЫ РАДЗЕЛ	6
2.1 План-конспект лекцый	6
3. ПРАКТЫЧНЫ РАДЗЕЛ	14
3.1 Тэматыка семінарскіх заняткаў	14
4. РАДЗЕЛ КАНТРОЛЯ ВЕДАЎ	17
4.1 Заданні для самастойнай работы студэнтаў	17
4.2 Пытанні да самаправеркі	17
4.3 Пытанні да экзамена	18
5. ДАПАМОЖНЫ РАДЗЕЛ	20
5.1 Тэматычны план	20
5.2 Асноўная літаратура	21
5.3 Дадатковая літаратура	23

1 ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Гістарычнае краязнаўства – гэта навуковае вывучэнне рэгіянальнай гісторыі і гісторыка-культурнай спадчыны, жыцця і дзейнасці выдатных асоб, якія ўнеслі адметны ўклад у палітыку, эканоміку, літаратуру і мастацтва.

Гістарычнае краязнаўства з’яўляецца адным з важнейшых сродкаў адукацыі і выхавання чалавека. Краязнаўчая работа і яе матэрыялы ўплываюць на павышэнне якасці адукацыі, спрыяюць патрыятычнаму і эстэтычнаму выхаванню навучэнцаў, усебаковаму росту і развіццю іх здольнасцей, фарміраванню практычных навыкаў і ўменняў праводзіць самастойныя навуковыя даследаванні. Гістарычнае краязнаўства з’яўляецца неад’емнай складаючай дзейнасці музея і працы музейных супрацоўнікаў.

Мэта дысцыпліны – сфарміраваць у студэнтаў прафесійныя арыентацыі ў сферы гістарычнага краязнаўства, асвятленне пытанняў гістарычнага краязнаўства – грамадскага навуковага руху, скіраванага на ўсебаковае пазнанне краю і далучэння мясцовага насельніцтва да актыўнага ладу жыцця.

Задачы дысцыпліны:

- падрыхтаваць будучых музейных спецыялістаў да самастойнай гісторыка-краязнаўчай работы;
- раскрыць змест асноўных этапаў гісторыка-краязнаўчага пазнання Беларусі;
- вызначыць і акрэсліць асноўныя катэгорыі гісторыка-краязнаўчых крыніц;
- пазнаёміць студэнтаў з гісторыка-культурнай спадчынай Беларусі;
- сфарміраваць ў іх беражлівыя адносіны да гісторыка-культурных каштоўнасцей;
- азнаёміцца з дзейнасцю рэгіянальных краязнаўчых музеяў.
-

Змест дысцыпліны раскрывае аб’ект, прадмет і метады гістарычнага краязнаўства, паказвае сацыяльна-культурную краязнаўчую дзейнасць як сферу практыкі, вызначае галіну гістарычнага краязнаўства як частку сацыякультурнай прасторы, характарызуе краязнаўчы музей як сацыяльны інстытут. Даецца характарыстыка краязнаўчага музея як навукова-даследчай і навукова-асветніцкай установы.

Засваенне дысцыпліны забяспечвае студэнтаў зыходнымі ведамі аб:

- асаблівасцях краязнаўства як навуковай і вучэбнай дысцыпліны;
- асноўных этапах гісторыка-краязнаўчага вывучэння Беларусі;
- тыпах гісторыка-краязнаўчых крыніц і іх асаблівасцях;
- аб развіцці беларускага краязнаўства на сучасным этапе і яго сувязі з турызмам.

Студэнты павінны ўмець:

- знаходзіць інфармацыю гісторыка-краязнаўчага зместу;
- выяўляць аб'екты гісторыка-краязнаўчага даследавання;
- праводзіць гісторыка-краязнаўчае апісанне канкрэтнай мясцовасці;
- валодаць метадыкай гісторыка-краязнаўчага даследавання.

Дысцыпліна “Гістарычнае краязнаўства” ўзаемазвязана з такімі дысцыплінамі як “Гісторыя Беларусі”, “Археалогія”, “Сусветная гісторыя”.

У працэсе навучання прадугледжана актуалізацыя міжпрадметных сувязей па дысцыплінах “Уводзіны ў спецыяльнасць”, “Этнаграфія”, “Археалогія”, “Гісторыя Беларусі”.

Пры выкладанні дысцыпліны “Гістарычнае краязнаўства” мяркуецца выкарыстоўваць тлумачальна-ілюстрацыйны, даследчы і праблемны метады навучання.

Самастойная работа студэнтаў накіравана на развіццё творчых навыкаў, пошуку неабходнай інфармацыі з навукова-метадычнай літаратуры, газетных публікацый, радыё- і тэлеінфармацыі, Інтэрнэт-крыніц. Выкарыстоўваецца кантэнт-аналіз крыніц, прысвечаных актуальным праблемам краязнаўства і дзейнасці музеяў краязнаўчага профілю, на падставе якіх кожны студэнт піша адпаведныя рэфераты.

У адпаведнасці з вучэбным планам на выкладанне дысцыпліны “Гістарычнае краязнаўства” усяго прадугледжана 124 гадзіны, з якіх 58 – аўдыторныя заняткі. Прыкладнае размеркаванне аўдыторных гадзін па відах заняткаў: лекцыі - 42 г., семінары - 16 .

Рэкамендаваная форма кантролю ведаў студэнтаў – экзамен.

2 ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

2.1 План-канспект лекцый

Тэма 1. Уводзіны

Прадмет, мэты і задачы вучэбнай дысцыпліны “Гістарычнае краязнаўства”. Змест асноўных раздзелаў тэматычнага плана. Сувязь прадмета з іншымі дысцыплінамі гуманітарнага цыкла. Формы навучання і кантролю. Агляд літаратуры па дысцыпліне.

Раздзел I. Тэарэтычныя асновы гістарычнага краязнаўства.

Тэма 1. Краязнаўства як навуковая і вучэбная дысцыпліна

Паняцце краязнаўства. Этымалогія тэрміна. Суадносіны беларусазнаўства, радзімазнаўства і краязнаўства. Краязнаўства як навуковая і вучэбная дысцыпліна. Аб’ект і прадмет краязнаўства як комплекснай дысцыпліны. Праблематыка краязнаўства. Метады краязнаўства, сутнасць краязнаўчага метада. Комплекснае і галіновае краязнаўства. Формы арганізацыі краязнаўчай работы ў краіне.

Тэма 2. Характарыстыка гісторыка-краязнаўчых крыніц

Гісторыка-краязнаўчыя крыніцы і іх тыпы. Заканадаўчыя помнікі, актавыя матэрыялы, эканоміка-геаграфічныя і гаспадарчыя апісанні як крыніцы гісторыка-краязнаўчай інфармацыі.

Інфармацыя краязнаўчага характару ў летапісах XII – XIV стст. і беларуска-літоўскіх летапісах. Мемуарная літаратура як гісторыка-краязнаўчая крыніца і праблемы яе рэпрэзентатыўнасці. Дзённікі замежных паслоў, успаміны і літаратурна-публіцыстычныя творы. Асаблівасці гісторыка-краязнаўчых апісанняў у мастацкай літаратуры.

Дзейнасць Мікалая Улашчыка і Адама Мальдзіса.

Картаграфічныя крыніцы. Інфармацыя краязнаўчага характару на старажытных картах (мапах).

Даведачныя выданні розных тыпаў як гісторыка-краязнаўчая крыніца. Перыядычны друк у сістэме крыніц вывучэння краю. Адлюстраванне гісторыка-краязнаўчай праблематыкі ў перыядычным друку.

Тэма 3. Гістарычнае краязнаўства як галіна агульнага краязнаўства

Азначэнне, аб'ект і прадмет гістарычнага краязнаўства. Метады гістарычнага краязнаўства. Праблематыка гістарычнага краязнаўства. Сацыяльныя функцыі гістарычнага краязнаўства. Месца гістарычнага краязнаўства ў сістэме гістарычных і культуралагічных дысцыплін. Роля гістарычнага краязнаўства ў рашэнні адукацыйных задач, яго значэнне для фарміравання і выхавання асобы і гістарычнай свядомасці нацыі.

Раздзел II. Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVIII – XIX ст.

Тэма 4. Гістарычнае краязнаўства ў другой палове XVIII – пачатку XIX ст.

Пачатак навуковага асэнсавання значнасці гісторыка-краязнаўчых даследаванняў. Характар гісторыка-краязнаўчых даследаванняў Беларусі ў XVIII ст.

Сацыяльна-палітычная сітуацыя ў Беларусі ў азначаны перыяд. Краязнаўчая дзейнасць пасля далучэння Беларусі да Расійскай імперыі. Гісторыка-краязнаўчыя даследаванні Беларусі ў межах экспедыцый расійскіх вучоных і дзяржаўных дзеячоў.

Грамадская цікавасць да гісторыі роднага краю ў пачатку XIX ст. Уплыў Віленскага універсітэта на разгортванне гісторыка-краязнаўчага вывучэння Беларусі.

Выданне беларускіх старажытных дакументаў. Дзейнасць М. П. Румянцава, І. І. Грыгаровіча, І. М. Даніловіча і інш.

Краязнаўчая дзейнасць Т. Я. Нарбута і З. Я. Даленгі-Хадакоўскага.

***Тэма 5. Гістарычнае краязнаўства ў другой трэці – сярэдзіне XIX ст.
(1825 – 1861 гг.)***

Гісторыка-краязнаўчая праблематыка ў творах беларускіх паэтаў пачатку XIX ст. Дзейнасць таварыстваў філаматаў і філарэтаў у справе вывучэння і папулярызацыі беларускай гістарычнай спадчыны.

Сітуацыя на Беларусі пасля паўстання 1830 – 1831 гг. Змена паланізацыі на русіфікацыю.

Рускае геаграфічнае таварыства і яго дзейнасць у галіне гісторыка-краязнаўчага вывучэння Беларусі.

Уплыў еўрапейскіх гістарычных дасягненняў на развіццё гістарычнага краязнаўства і гістарычнай думкі ў Беларусі. Гісторыка-краязнаўчая праца І. Кулакоўскага, А. Рыпінскага, Р. А. Друцкага-Падбярэзскага, М. Балінскага і інш. Вывучэнне асобных рэгіёнаў Беларусі І. Б. Ярашэвічам, Р. С. Зянькевічам, К. А. Гаворскім і інш.

Краязнаўчая дзейнасць братоў К. П. Тышкевіча і Я. П. Тышкевіча, А. К. Кіркора, У. Сыракомлі, П. М. Шпілеўскага, М. В. Без-Карніловіча і інш.

Тэма 6. Гістарычнае краязнаўства ў другой палове XIX ст.

(1861 – 1900 гг)

Пашырэнне кола навуковых таварыстваў, што займаліся гісторыка-краязнаўчымі даследаваннямі. Гісторыка-краязнаўчая дзейнасць губернскіх статыстычных камітэтаў і іх публікацыі гісторыка-краязнаўчага зместу. Заснаванне таварыстваў па вывучэнні асобных рэгіёнаў Беларусі. Дзейнасць археалагічных і археаграфічных камісіі, таварыстваў, якія існавалі пад патранатам царквы і іншых арганізацый.

Стварэнне Паўночна-Заходняга аддзела Рускага геаграфічнага таварыства, яго экспедыцыі па вывучэнні Беларусі і выдавецкая дзейнасць. Узнікненне краязнаўчых арганізацый па даследаванні Беларусі за яе межамі.

Выданне зборнікаў дакументаў і матэрыялаў “Віцебская даўніна”, “Мінская даўніна” і інш. Публікацыя гісторыка-краязнаўчых матэрыялаў і даследаванняў у перыядычным друку.

Краязнаўчая дзейнасць А. М. Семянтоўскага, Ю. Крачкоўскага, А. П. Сапунова, Е. Р. Раманава, Д. І. Даўгялы і іншых. З’яўленне каштоўных прац па гісторыі, эканоміцы, этнаграфіі, мовазнаўству і культуры Беларусі.

**Раздзел III. Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XX – пачатку XXI
стст.**

Тэма 7. Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў пачатку XX ст.

(1900 – 1921 г.)

З’яўленне аматарскага краязнаўства. Пашырэнне краязнаўчых даследаванняў на месцах. Удзел навучэнцаў у правядзенні гісторыка-краязнаўчых даследаванняў.

Стварэнне музеяў і фарміраванне гісторыка-краязнаўчых калекцый.

Працы А. С. Дэмбавецкага, М. В. Доўнар-Запольскага, Я. Р. Карскага, М. Я. Нікіфароўскага і іншых.

Рэвалюцыя 1905 – 1907 гг. і яе ўплыў на беларускае краязнаўства. Роля “Нашай Нівы” і выдавецтва “Загляне сонца і ў наша ваконца”. Першая сусветная вайна. Бежанства як нацыянальная катастрофа.

Адраджэнне краязнаўчага руху ў Беларусі у перыяд пасля Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г. Дзейнасць таварыства “Папараць-кветка”, Смалярскага гуртка радзімазнаўства і інш. Арганізацыя краязнаўчых аб’яднанняў пры навучальных і навуковых установах.

Тэма 8. Гістарычнае краязнаўства БССР (1921 – 1941 гг.).

Краязнаўства Заходняй Беларусі (1921 – 1939 гг.)

Стварэнне і дзейнасць Цэнтральнага бюро краязнаўства (ЦБК) і яго роля ў распаўсюджванні гістарычнага краязнаўства. Развіццё краязнаўчай думкі (М. І. Каспяровіч, Д. М. Васілеўскі і інш.). Распрацоўка статутаў краязнаўчых арганізацый.

Буйнейшыя асяродкі гістарычнага краязнаўства ў Беларусі. Стварэнне краязнаўчых музеяў.

Часопіс “Наш край”. Выданне перыядычных краязнаўчых зборнікаў на месцах. Пытанні гістарычнага краязнаўства на старонках дзяржаўных перыядычных выданняў.

Згортванне краязнаўчага руху ў 1930-я гг. Спыненне дзейнасці ЦБК. Ліквідацыя краязнаўчых арганізацый. Лёсы выдатных краязнаўцаў.

Гістарычнае краязнаўства ў Заходняй Беларусі. Асноўныя арганізацыйныя формы заходнебеларускага краязнаўчага руху, іх мэтавая накіраванасць і ідэалагічныя устаноўкі. Дзейнасць Польскага краязнаўчага таварыства.

Роля Віленскага ўніверсітэта ў развіцці заходнебеларускага краязнаўства.

Мясцовыя краязнаўчыя аб’яднанні. Стварэнне краязнаўчых музеяў на тэрыторыі Заходняй Беларусі.

Гісторыка-краязнаўчае вывучэнне Заходняй Беларусі навуковымі таварыствамі.

Даследаванні краязнаўчага зместу Р. Гарашкевіча, Ч. Пяткевіча, С. Адлянцкага-Пачобута і інш. Краязнаўчая спадчына Я. Булгака і Я. Драздовіча.

Перыядычныя краязнаўчыя выданні ў Заходняй Беларусі.

Тэма 9. Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў

другой палове XX ст. (1945 – 1991 гг.)

Развіццё краязнаўчай работы ў пасляваенныя гады. Школьнае і турысцкае краязнаўства, пошукавая праца. Увядзенне краязнаўства ў праграму ВНУ. Стварэнне сеткі краязнаўчых музеяў у абласных і раённых цэнтрах Беларусі.

Стварэнне Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры. “Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі”.

Дзейнасць Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны, краязнаўчай камісіі Беларускага фонду культуры, Беларускай краязнаўчай асацыяцыі. Аднаўленне работы Беларускага краязнаўчага таварыства (1989).

Краязнаўчая дзейнасць М.І.Ермаловіча, М.А.Ткачова і Г.А.Каханоўскага.

Змены ў палітычным жыцці краіны ў другой палове 1980-х – пачатку 1990-х гг. і іх уплыў на разгортванне гісторыка-краязнаўчых даследаванняў. Краязнаўчая дзейнасць грамадскіх таварыстваў і аб’яднанняў (“Майстроўня” і “Талака” (Мінск), “Паходня” (Гродна), “Гродзенская краязнаўчая асацыяцыя” і інш.) і краязнаўцаў-аматараў (А. М. Белакоза, В. А. Ермалёнка, А. М. Пяткевіча, В. У. Скалабана, Я. С. Пархуты і інш.).

Пытанні гістарычнага краязнаўства на старонках бюлетэня “Помнікі гісторыі і культуры Беларусі”, часопіса “Спадчына”, “Краязнаўчай газеты”, “Беларускай мінуўшчыны”, мясцовых неперыядычных выданняў. Шматтомная серыя кніг “Памяць”.

Тэма 10. Гістарычнае краязнаўства Беларусі на сучасным этапе

(1991 – 2020 гг.)

Развіццё школьнага краязнаўства. Стварэнне сеткі школьных краязнаўчых музеяў.

Гісторыка-краязнаўчая праблематыка на абласных і раённых краязнаўчых канферэнцыях (Магілёў, Гродна, Браслаў, Навагрудак, Слуцк і інш.). Распрацоўка пытанняў мясцовай гісторыі.

Пытанні гістарычнага краязнаўства на старонках перыядычных выданняў: “Звязда”, “Літаратура і мастацтва”, “Культура”, “Наша слова” і “Краязнаўчая газета”. Дзейнасць беларускага фонда культуры. Насценны каляндар “Родны край”. Часопіс “Наша ніва”.

Беларускае краязнаўства і валанцёрскі рух.

Беларускае краязнаўства і турызм. Дзяржаўная праграма “Замкі Беларусі”. Рыцарскія турніры і фестывалы. Нацыянальны форум “Музеі Беларусі”. Фэсты экскурсаводаў.

Раздзел IV. Краязнаўчыя музеі Беларусі

Тэма 11. Краязнаўчыя музеі Беларусі ў другой палове XX ст.

(1945 – 1991 гг.)

Характарыстыка музейнай сеткі Рэспублікі Беларусь. Тыпы і профілі музеяў.

Пошук краяўных крыніц у музеях. Выкарыстанне калекцый музеяў розных тыпаў ў гісторыка-краяўных даследаваннях. Прыцягненне рэчавых крыніц, кіна-, фота-, фонадакументаў, аудыя- і відэазапісаў для пашырэння крыніцзнаўчай базы гісторыка-краяўных даследаванняў.

Краяўная дзейнасць музеяў.

Выкарыстанне архіўных фондаў у гісторыка-краяўных даследаваннях. Парадак працы з архіўнымі дакументамі. Этапы пошуку і адбору архіўных дакументаў для гісторыка-краяўных даследаванняў. Выданні дакументальных матэрыялаў.

***Тэма 12. Тэма 12. Краяўныя музеі Беларусі на
сучасным этапе (1991 – 2020 гг.)***

Нацыянальны гістарычны музей Беларусі як метадычны і навуковы цэнтр музейнай краяўнай дзейнасці нашай краіны. Абласныя краяўныя музеі – рэгіянальныя цэнтры краяўства. Школьныя краяўныя музеі. Музеі вышэйшых навучальных устаноў. Выданні рэгіянальных краяўных музеяў. Музейныя будынкі. Краяўная дзейнасць музеяў-запаведнікаў. Закон “Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны і яго рэдакцыі”.Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб культуры.

3 ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

3.1 Тэматыка семінарскіх і практычных заняткаў

Семінарскія і практычныя заняткі разлічаны на набыццё практычных ведаў па адпаведнаму курсу.

Пры падрыхтоўцы неабходна карыстацца як асноўнай так і дадатковай літаратурай, рабіць неабходныя нататкі, імкнуцца да стварэння пэўных абагульненняў на падставе набытага фактычнага матэрыялу.

Форма выканання работы – напісанне рэферату, вусны адказ у выглядзе паведамлення, гутарка па тэме, удзел у калоквіуме.

Семінар 1 Гісторыка – краязнаўчыя крыніцы і іх характэрыстыка.

Асноўныя тыпы гісторыка-краязнаўчых крыніц. Інфармацыя краязнаўчага характэра ў летапісах XII - XVI стст. Мемуарная літаратура як гісторыка-краязнаўчая крыніца. Картаграфічная крыніца. Даведачныя выданні розных тыпаў. Перадчыны друк ў сістэме крыніц вывучэння краю.

Семінар 2 Гістарычнае краязнаўства ў XVIII – пачатку XIX ст.

Характэрыстыка гісторыка краязнаўчых крыніц і даследаванняў ў XVIII ст. Дзейнасць Адукацыйнай Камісіі. Краязнаўчая дзейнасць пасля далучэння Беларусі да Расійскай імперыі.

Экспедыцыі расійскіх вучоных і дзяржаўных дзеячоў на беларускай тэрыторыі.

Семінар 3 Гістарычнае краязнаўства

ў першай палове XIX ст.

Уплыў Віленскага універсітэта на краязнаўчую дзейнасць на тэрыторыі Беларусі.

З. Даленга-Хадакоўскі, Т. Нарбут. Браты К. і Я. Тышкевічы.
Археалагічная калекцыя музея ў Лагойску. Віленскі музей старажытнасцей.
А Г Кіркор.

Семінар 4 Краязнаўчая дзейнасць у сярэдзіне

другой паловы XIX – пачатку XX ст.

IX археалагічны з'езд у Вільні, Е.Р.Раманаў. Царкоўна - археалагічныя музеі. Рэстаўрацыйныя працы П.П. Пакрышкіна ў Беларусі.

Археалагічныя калекцыі Беларускага музея ў Вільні. Віцебскае аддзяленне Маскоўскага археалагічнага інстытута. І Луцкевіч.

Рускае геаграфічнае таварыства і яго дзейнасць на тэрыторыі Беларусі. Рэвалюцыя 1905-1907 гг. і яе ўплыў на беларускае краязнаўства. Роля “Нашей нівы” і выдавецтва “Загляне сонца і ў наша ваконца”.

Семінар 5 Гістарычнае краязнаўства БССР

(1921 – 1941гг.)

Дзейнасць Цэнтральнага бюро краязнаўства (ЦБК).

Стварэнне і пашырэнне дзейнасці рэгіянальных краязнаўчых арганізацый. Роля часопіса “Наш край”. Стварэнне краязнаўчых музеяў.

Згортванне краязнаўчага руху ў 1930-я гады. Сталінскія рэпрэсіі і забарона краязнаўства.

Семінар 6 Гістарычнае краязнаўства

у другой палове XX ст

Аднаўленне краязнаўства ў БССР. Школьнае і турыстычнае краязнаўства. Стварэнне сеткі краязнаўчых музеяў ў БССР.

Стварэнне і дзейнасць Беларускага дабраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры. Стварэнне і выданне краязнаўчых часопісаў і бюлетэняў. Краязнаўчая дзейнасць грамадскіх таварыстваў і аб'яднанняў ў 80-я - 90-я гады XX ст. Выданне і напісанне серыі кніг “Памяць”.

Семінар 7 Гістарычнае краязнаўства Беларусі

на сучасным этапе.

Школьнае краязнаўства. Школьныя краязнаўчыя музеі. Асвятленне пытанняў гістарычнага краязнаўства на старонках перыядычных рэспубліканскіх і рэгіянальных выданняў. Дзейнасць Беларускага фонда культуры. Насценны каляндар “Родны край”. Беларускае краязнаўства і турызм. Фэсты экскурсаводаў.

Семінар 8 Краязнаўчыя музеі Беларусі

у XX – пачатку XXI стст.

Краязнаўчыя музеі ў БССР (1924 – 1941 гг). Краязнаўчыя музеі Заходняй Беларусі (1919 – 1939 гг). Аднаўленне дзейнасці краязнаўчых музеяў ў паслеваенны перыяд. Краязнаўчая дзейнасць музеяў-запаведнікаў. Нацыянальны гістарычны музей як метадычны цэнтр беларускага краязнаўства. Выданні краязнаўчых музеяў Беларусі. Нацыянальныя форумы “Музеі Беларусі”. Часопіс “Наша гісторыя.

4 РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЯ ВЕДАЎ

4.1 Заданні для самастойнай работы студэнтаў

Арганізацыя самастойнай работы студэнтаў прадугледжвае падрыхтоўку студэнтамі інфармацыйных матэрыялаў па гісторыі краязнаўства.

Форма выканання работы – напісанне рэфератаў, вусны адказ у выглядзе паведамлення, гутарка па тэме, удзел у калоквіуме (па выбару).

Пры падрыхтоўцы неабходна карыстацца як асноўнай так і дадатковай літаратурай.

4.2 Пытанні да самаправеркі

1. Краязнаўчая дзейнасць Віленскага універсітэта (1803-1832гг).
2. Краязнаўчая дзейнасць Віленскага універсітэта (1919-1939гг).
3. Развіццё краязнаўчай думкі ў БССР (М.І.Каспяровіч, Д.М.Васілеўскі і інш.)
4. Часопіс “Наш край”.
5. Стварэнне і дзейнасць Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры.
6. Бюлетэнь “Помнікі гісторыі і культуры Беларусі”.
7. “Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі”.
8. Часопісы “Спадчына” і “Беларуская мінуўшчына”.
9. Шматтомная серыя кніг “Памяць”.
10. “Краязнаўчая газета”.
11. Часопіс “Наша гісторыя”

4.3 Пытанні да экзамена

Гістарычнае краязнаўства”

1. Краязнаўства як навуковая і вучэбная дысцыпліна.
2. Гістарычнае краязнаўства як галіна агульнага краязнаўства. Беларусазнаўства і радзімазнаўства.
3. Краязнаўчая дзейнасць раённых музеяў.
4. Беларускае краязнаўства і валанцёрскі рух. Фэсты экскурсаводаў.
5. Беларускае краязнаўства і турызм.
6. Тыпы і профілі музеяў.
7. Характарыстыка музейнай сеткі Беларусі.
8. Краязнаўчая дзейнасць музеяў-запаведнікаў.
9. Школьныя краязнаўчыя музеі.

10. Абласныя краязнаўчыя музеі – рэгіянальныя цэнтры краязнаўства.
11. Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь.
12. Краязнаўчыя музеі Беларусі ў другой палове ХХ ст. (1945–1991 гг.).
13. Краязнаўчая праца сучасных беларускіх пісьменнікаў (Адам Мальдзіс, Кастусь Тарасаў, Уладзімір Караткевіч, Уладзімір Арлоў і інш.). Краязнаўства як навуковая і вучэбная дысцыпліна.
14. Краязнаўчая дзейнасць грамадскіх таварыстваў і аб’яднанняў у канцы ХХ – пачатку ХХІ стст. (“Майстроўня”, “Талака”, “Паходня” і інш.).
15. Стварэнне сеткі школьных краязнаўчых музеяў.
16. Краязнаўчая тэматыка на старонках газеты “Звязда”. “Культура”, “Літаратура і мастацтва”.
17. Краязнаўчая дзейнасць сучасных беларускіх музеяў.
18. Краязнаўчая дзейнасць Міколы Ермаловіча і Міхася Ткачова.
19. Краязнаўчая дзейнасць Адама Мальдзіса.
20. Беларусі фонд культуры і яго “Краязнаўчая газета”.
21. Дзейнасць Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны ў краязнаўчым накірунку. Роля газеты ТБМ “Наша слова”.
22. Шматтомная серыя кніг “Памяць” і яго роля ў вывучэнні беларускай гісторыі.
23. “Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі” і яго краязнаўчая характарыстыка.
24. Стварэнне і дзейнасць Беларускага дабраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры Беларусі.
25. Стварэнне сеткі краязнаўчых музеяў у абласных і раённых цэнтрах Беларусі.
26. Аднаўленне краязнаўчага руху ў БССР пасля Другой сусветнай вайны.
27. Роля інстытута беларускай культуры ў развіцці краязнаўства ў БССР.
28. Стварэнне музеяў і фарміраванне гісторыка-краязнаўчых калекцый ў другой палове ХІХ – пачатку ХХ стст.
29. Краязнаўчая дзейнасць Я.Р.Карскага і М.В. Доўнар-Запольскага.
30. Краязнаўчая дзейнасць Аляксея Сапунова і Еўдакіма Раманава.
31. Навуковыя таварыствы Расійскай імперыі, што займаліся гісторыка-краязнаўчымі даследаваннямі.
32. Пісьмовыя крыніцы па гістарычнаму краязнаўству ў другой палове ХІХ ст.
33. Гістарычнае краязнаўства як галіна агульнага краязнаўства. Беларусазнаўства і радзімазнаўства.
34. Краязнаўчая дзейнасць Адама Кіркора, Уладзіслава Сыракомлі і Пятра Шпілеўскага. Гісторыка-краязнаўчыя крыніцы і іх тыпы.

- 35.Краязнаўчая дзейнасць братаў К. і Я.Тышкевічаў.
- 36.Краязнаўчая дзейнасць Зарыяна Даленгі-Хадакоўскага, Тэадора Нарбута.
37. Гістарычнае краязнаўства ў Рэчы Паспалітай
- 38.Краязнаўчая дзейнасць на Беларусі у канцы
- 39.Уплыў Віленскага ўніверсітэта на разгортванне гісторыка-краязнаўчага
вывучэння Беларусі XIX – пачатку XX стст.
- 40.Беларуска-літоўскія летапісы і хронікі. Дзейнасць Мікалая Улашчыка.
- 41.Гісторыка-краязнаўчыя крыніцы і іх тыпы.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5. ДАПАМОЖНЫ РАЗДЕЛ

5.1 ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

Раздзелы і тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		
	усяго	лекцыі	семінары
Уводзіны	2	2	
Раздзел I. Тэарэтычныя асновы гістарычнага краязнаўства			
<i>Тэма 1.</i> Краязнаўства як навуковая і вучэбная дысцыпліна	2	2	
<i>Тэма 2.</i> Характарыстыка гісторыка-краязнаўчых крыніц.	4	2	2
<i>Тэма 3.</i> Гістарычнае краязнаўства як галіна агульнага краязнаўства.	2	2	
Раздзел II. Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVIII – XIX стст.			
<i>Тэма 4.</i> Гістарычнае краязнаўства ў другой палове XVIII – пачатку XIX ст.	2	2	
<i>Тэма 5.</i> Гістарычнае краязнаўства ў другой трэці – сярэдзіне XIX ст. (1825 – 1861 гг.)	2	2	
<i>Тэма 6.</i> Гістарычнае краязнаўства ў другой палове XIX ст. (1861 – 1900 гг.)	4	2	2
Раздзел III. Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XX – пачатку XXI стст.			
<i>Тэма 7.</i> Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў пачатку XX ст. (1900 – 1921 г.)	4	2	2
<i>Тэма 8.</i> Гістарычнае краязнаўства БССР (1921 – 1941 гг.). Краязнаўства Заходняй Беларусі (1921 – 1939 гг.)	6	4	2
<i>Тэма 9.</i> Гістарычнае краязнаўства Беларусі	8	6	2

Раздзелы і тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		
	усяго	лекцыі	семінары
ў другой палове XX ст. (1945 – 1991 гг.)			
<i>Тэма 10.</i> Гістарычнае краязнаўства Беларусі на сучасным этапе (1991 – 2012 гг.)	6	4	2
Раздзел IV. Краязнаўчыя музеі Беларусі			
<i>Тэма 11.</i> Краязнаўчыя музеі Беларусі ў другой палове XX ст. (1945 – 1991 гг.)	6	4	2
<i>Тэма 12.</i> Краязнаўчыя музеі Беларусі на сучасным этапе (1991 – 2012 гг.)	10	8	2
Разам	58	42	16

5.2 Асноўная літаратура

1. *Алексеев, Л. В.* Археология и краеведение Беларуси XVI в. – 30-е гг. XX в. /Л. В. Алексеев; под ред. Б. А. Рыбакова. – Мн.: Беларуская навука, 1996. – 206 с.
2. *Аляксееў, Л.В.* Гродна і помнікі Панямоння /Л.В.Аляксееў. – Мінск: Беларуская навука, 1996. – 191 с.
3. *Археалогія* Беларусі: энцыклапедыя. У 2 т. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2009 – 2011. – 496 с.
4. *Археалогія і нумізматыка Беларусі.* Энцыклапедыя. – Мінск: БелЭн, 1993. – 702 с.,іл.
5. *Без-Корнилович, М. О.* Исторические сведения о примечательнейших местах в Белоруссии, с присовокуплением и других сведений, к ней же относящихся / М. О. Без-Корнилович; Подгот. изд. В. Т. Татур; При участии А. В. Бондарева и др. – [Репринт. изд.]. – Минск: ООО «Алфавит», 1995. – 212 с.

6. *Историческое краеведение Белоруссии: Учеб пособие / [Ваганова А. Н., Загорульский Э. М., Космылёв В. С. и др.]; Под. ред. Э М. Загорульского. – Мн.: Изд-во БГУ, 1980, – 264 с.*
7. *Карлюкевіч, А.М. Далёкія і блізкія суродзічы: з дзённіка краязнаўцы /Алесь Карлюкевіч. – Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2012. – 192 с.*
8. *Каспяровіч, М. Краязнаўства / М. Каспяровіч. – Мн.: Белдзяржвыдавецтва, 1929. – 159 с.*
9. *Каханойскі, Г.А. Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI – XIX стст. / Г. А. Каханойскі; навук. рэд. Л. Д. Побаль. – Мн.: Навука і тэхніка, 1984. – 120 с.*
10. *Кузьміч, М.П. Імёны, асобы, лёсы: Ураджэнцы Віцебшчыны ў далёкім і блізкім замежжы / М.П.Кузьміч, М.І.Сцепаненка. –Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2012. – 352 с.*
11. *Лыч, Л. М. Краязнаўства – крыніца ведаў і нацыянальнага сталення / Л. Лыч. – Мн.: Бел. фонд культуры, 2004. – 49 с.*
12. *Півавар, М.В. Музеі Віцебска на пачатку XXI ст. / М.В.Півавар. – Віцебск: УА “ВДУ імя. П.М.Машэрава, 2012. – 180 с.*
13. *Саітава, В.І. Гісторыя краязнаўства беларусі: вучэб. дапам. / В.І.Саітава. – Мінск: Бел. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2009. – 203 с.*
14. *Самусік, А. Ф. Помнікі гісторыі і культуры Беларусі: Вучэбн. дапаможнік / А. Ф. Самусік. – Мн.: БДЭУ, 2004. – 209 с.*
15. *Сыракомля, У. Вандроўкі па маіх былых ваколіцах: Успаміны, даследаванні, гісторыі і звычаяў / У. Сыракомля; Пер. з польскага, прадм. і камент. К. Цвіркі. – Мн.: Польшча, 1992. – 159 с.*
16. *Улашчык, М. Краязнаўства: (Нататкі пра бадзянні ў 1924–29 гг.). З рукапіснай спадчыны / М.Улашчык; (Падрыхтоўка тэксту і каментарыі Я. М. Кісялёва, В. У. Скалабана. Рэд. калегія Н. М. Дзятчык і інш. – Мн.: БелНДІДАС – Пейто, 1999. – 158 с.*

17. *Шпилевский, П.* Путешествие по Полесью и Белорусскому краю / П. М. Шпилевский; [Предислов., текстол. подготов., примеч. и коммент. С. И. Кузнецовой]. – Мн.: Беларусь, 2004. – 250 с.

5.3 Дадатковая літаратура

1. *Аксамітаў А. С.* З душой славяніна: Жыццё і дзейнасць З. Я. Даленгі-Хадакоўскага / А. С. Аксамітаў, Л. Малаш. – Мн.: Польша, 1991. – 149 с.
2. *Архітэктура Беларусі: Энцыкл. давед.* / Беларус. энцыкл.; Рэдкал.: А. А. Войнаў і інш. – Мн.: БелЭн, 1993. – 620 с.
3. *Бандарчык, В. К.* Е. Р. Раманаў / В. К. Бандарчык; [ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі фальклору акад. навук БССР; Рэд.: А. І. Залескі, М. Я. Грынблат]. – Мн.: Выд-ва акад. навук БССР, 1961. – 305 с.
4. *Відлога В. С.* Краязнаўства і Случчына (XVI – перш. чвэрць XX ст.) / В. С. Відлога // Случчына: мінулае і сучаснасць. Вып. 1. – Слуцк: ВКФ “Дзіва”, 1995. – СС. 3–8.
5. *Германовіч, І. К.* Беларускія мовазнаўцы. Нарысы жыцця і творчасці / І. К. Германовіч. – Мн.: Універсітэцкае, 1985. – 255 с.
6. *Калнін, В. В.* Мірскі замак / В. В. Калнін. – Мінск, Беларусь, 2002. – 160 с.
7. *Каханоўскі, Г. А.* Адчыніся, таямніца часу: Гіст.-літ. нарысы / Г. А. Каханоўскі. – Мінск: Маст. літ., 1984. – 200 с.
8. *Каханоўскі, Г. А.* Прадвесне навукі / Г. А. Каханоўскі. – Мн.: Б. в., 1990. – 110 с.
9. *Каханоўскі, Г. А.* Руплівец нашай старасветчыны: Яўстах Тышкевіч / Г. А. Каханоўскі – Мн.: Навука і тэхніка, 1992. – 62 с.
10. *Краско, В. Д.* Краязнаўчы рух на Полаччыне ў 1920-я гг. / В. Д. Краско // Архіўная спадчына Віцебшчыны як крыніца вывучэння гісторыі краю: Матэрыялы архіўных чытанняў, прысвечаных 150-годзю з дня нараджэння

- А. П. Сапунова. 6 – 7 чэрвеня 2001 г., Віцебск / Склад. В. У. Скалабан і інш. – Мн.: БелНДІДАС, 2002. – СС. 142 – 145.
11. *Лісаў, А. Г.* Краязнавец Мікалай Каспяровіч / А. Г. Лісаў, А. М. Падліпскі. – Віцебск: УПП “Віцебская абласная друкарня”, 2000. – 46 с.
 12. *Мархель, У. І.* Творчасць Уладзіслава Сыракомлі. 2-е выд., дапоўненае і перапрацаванае. – Мн.: Беларуская навука, 2005. – 236 с.
 13. *Ненадавец, А. М.* Тэадор Нарбут / А. М. Ненадавец. – Мінск: Польша, 1996. – 63 с.
 14. *Падліпскі, А.* Летапісец Віцебшчыны / А. Падліпскі; Пер. з рус. мовы А. Ф. Чарданцавай. – Мн.: Польша, 1993. – 92 с.
 15. *Палуцкая, С. В.* Ігнат Кульчынскі – першы гродзенскі краязнаўца / С. В. Палуцкая // Гістарычная краязнаўства – дзейсны фактар інтэнсіфікацыі навучальнага працэсу ў школе і ВНУ. Тэзісы рэспубліканскай навукова-метадычнай канферэнцыі. 27 – 29 кастрычніка 1994. – Гродна, 1994. – С. 105 – 109.
 16. *Півавар, М. В.* Даследчыкі Полацка-Віцебскай даўніны, XVI – 1944 г.: даведнік / М. В. Півавар. – Віцебск: Віцебская абласная друкарня, 2006. – 175 с.
 17. *Ткачоў, М. А.* Старажытны Мсціслаў / М. А. Ткачоў, А. А. Трусаў. – Мінск: Польша, 1992. – 110 с.
 18. Трусаў, А.А. Старонкі мураванай кнігі: Манументальная архітэктура эпохі феадалізму і капіталізму. / А.А.Трусаў // – Мінск: Навука і тэхніка, 1990. – 191 с.
 19. *Хмяльніцкая, Л. У.* Гісторык з Віцебска: Жыццяпіс Аляксея Сапунова / Л. Хмяльніцкая. – Мн.: Энцыклапедыя, 2001. – 254 с.
 20. Цітоў, В.С. Этнаграфічная спадчына. Беларусь. традыцыйна-бытавая культура: вучэбна-метадычны дапаможнік. – Мінск: Беларусь, 1997. – 207 с.
 21. *Цішчанка, І. К.* Да народных вытокаў: Збіранне і вывучэнне беларускага фальклору ў 50–60-я гг. XIX ст. / І. К. Цішчанка. – Мн.: Навука і тэхніка, 1986. – С. 36–64.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		Колькасць гадзін КСР	Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	Семінарскія заняткі		
1.	Уводзіны	2			Выбарачнае апытанне
Раздзел I. Тэарэтычныя асновы гістарычнага краязнаўства					
2.	Краязнаўства як навуковая вучэбная дысцыпліна	2			Выбарачнае апытанне
3.	Характарыстыка гісторыка-краязнаўчых крыніц.	2	2		Выбарачнае апытанне
4.	Гістарычнае краязнаўства як галіна агульнага краязнаўства. Беларусазнаўства. Мінсказнаўства.	2		2	Выбарачнае апытанне, тэставае заданне
Раздзел II. Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVIII – XIX ст.					
5.	Гістарычнае краязнаўства ў другой палове XVIII – першай палове XIX ст.	2	2		Выбарачнае апытанне,
6.	Гістарычнае краязнаўства ў другой трэці – сярэдзіне XIX ст. (1825 – 1861 гг.)	2	2	2	Выбарачнае апытанне,
7.	Гістарычнае краязнаўства ў другой палове XIX ст.	2	2		Выбарачнае апытанне

Раздел III. Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XX – пачатку XXI стст.					
8.	Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў пачатку XX ст. (1900 – 1921г.)	2		2	Выбарачнае апытанне, тэставае заданне,
9.	Гістарычнае краязнаўства БССР(1921 – 1941 гг.). Краязнаўства Заходняй Беларусі (1921 – 1939 гг.)	2 4	2		Выбарачнае апытанне, тэставае заданне, пісьмовая работа, мультымедыя-прэзентацыя
10.	Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў другой палове XX ст. (фільм)	6	2	2	Выбарачнае апытанне, тэставае заданне, пісьмовая работа, мультымедыя-прэзентацыя
11.	Гістарычнае краязнаўства Беларусі на сучасным этапе.	4	2	2	Выбарачнае апытанне, тэставае заданне, пісьмовая работа,
Раздел IV. Краязнаўчыя музеі Беларусі					
12.	Краязнаўчыя музеі Беларусі ў другой палове XX ст.	4			Выбарачнае апытанне, тэставае заданне, пісьмовая работа, мультымедыя-прэзентацыя
13.	Краязнаўчыя музеі Беларусі на сучасным этапе	8	2	2	Выбарачнае апытанне, тэставае заданне, пісьмовая работа, мультымедыя-прэзентацыя
		42	16	12	
Разам		58	42	12	